

BILDSKAPANDE I FÖRSKOLAN

– EN STUDIE OM BILD OCH UNDERVISNING I
FÖRSKOLAN

Grund
Pedagogiskt arbete

Liselott Arrhenius
Katja Leverette

2019-FÖRSK-G131

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Förskolläraryt utbildning för pedagogiskt verksamma 210 hp.

Svensk titel: Bildskapande i förskolan - En studie om bild och undervisning i förskolan.

Engelsk titel: Picture creation in Preschool - a study on image, children, educators and teaching in preschool.

Utgivningsår: 2019

Författare: Liselott Arrhenius & Katja Leverette

Handledare: Gunilla Fihn

Examinator: Kristina Bartley

Nyckelord: Bildskapande, undervisning, estetik, lärande, kreativ process, pedagog och förskola.

Sammanfattning

Inledning

I detta examensarbete vill vi undersöka betydelsen av undervisning inom kunskapsområdet bildskapande i förskolan. På vilket sätt pedagogerna resonerar om dess betydelse och förhållningssätt utifrån deras kompetenser. Samt om och hur detta kan påverka barns utveckling och lärande i verksamheterna.

Syfte

Studiens syfte är att belysa den dagliga verksamheten när barn skapar i bild i förskolan. På vilket sätt pedagoger undervisar, utvecklar och inkluderar barnen i bildskapande utifrån pedagogers förhållningssätt och kunskaper. Därav har vi valt att utgå ifrån följande frågeställningar.

Metod

Vi utgick utifrån studiens syfte och frågeställning där vi valde att intervjua fem pedagoger med varierande utbildningar som arbetar på olika förskolor. För att få ta del av respondenternas tankar och syn på arbetet med bildskapande som undervisning använde vi oss utav öppna intervjufrågor och får då en kvalitativ ansats.

Resultat

Pedagogerna beskriver bild som en varierande undervisning i förskolan där behovet av pedagogers samsyn och kunskap gynnar barns delaktighet och lärande processer. Även miljöns påverkan lyfts i studien.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	1
Syfte	3
Begreppsförklaring	3
Bakgrund	4
Bild i förskolan	4
Undervisning i förskolan	5
Pedagogens roll i bildskapande	8
Förskolans styrdokument	11
Teoretisk utgångspunkt	12
METOD	13
Val av metod	13
Urval	13
Genomförande	14
Analys av data	14
Forskningsetiska principer	15
Resultat	16
Utveckling och lärande	16
Bildskapande i förskolan	17
Pedagogers undervisning utifrån förhållningssätt	18
Miljöns betydelse	19
Sammanfattning av resultatet	20
Diskussion	22
Resultatdiskussion	22
Utveckling och lärande	22
Bildskapande i förskolan	23
Pedagogernas undervisning utifrån förhållningssätt	23
Miljöns betydelse	24
Metoddiskussion	25
Didaktiska konsekvenser och vidare forskning	26
Referenser	
BILAGOR	
Bilaga 1	
Bilaga 2	

INLEDNING

Vi studerar vid Högskolan Borås inom förskollärautbildning för pedagogiskt verksamma, det vill säga vi är utbildade barnskötare som utbildar oss till förskollärare. Våra olika erfarenheter och kompetenser inom bild har inspirerat oss att undersöka hur andra pedagoger ser på ämnet bild som undervisning. Då vi upplevde en kontrast mellan oss vill vi skapa nya kunskaper och erfarenheter för oss själva för framtida utmaningar som förskollärare. Utifrån vår roll som arbetande pedagoger i förskolan samt studerande har vi genom vårt intresse inom ämnet bildskapande och undervisning i förskolan valt att undersöka pedagogers förhållningssätt till bildskapande såsom att måla eller rita. Under vår utbildning har vi stött på Eva Änggårds (2005) forskning som inspirerade oss genom sin avhandling om bildskapande att utforska ämnet vidare. Änggård (2005) lyfter i sin studie vikten av ett barns perspektiv och förståelsen hur vi pedagoger påverkar barnens process i sitt skapande utifrån det vi tror och tolkar. Hon beskriver även att bildskapande är en kreativ lek för barnen, där barnen lyfter sina egna reflektioner utifrån erfarenheter, upplevelser och kunskaper. Samtidigt som det skapar sociala relationer och samspel med varandra. Estetiska lärandeprocesser som undervisning har en positiv effekt på barns lärande enligt (Änggård 2005). Hon anser att behovet av kunskap, utbildning och engagemang hos den vuxna i estetiska läroprocesser ökar barns inflytande och delaktighet i sitt eget lärande samtidigt som det påvisar att barnen tar till sig mer lärdom av det. Det stärker framför allt barns sociala samspel med varandra, ökar samarbetsförmågan och även ökar barnens självförtroende. Det skapar möjligheter till samtal och reflektioner utifrån allas kompetenser (Änggård 2005 s. 28–29). Enligt Änggård (2005 s. 28) se Thompson (2000) påtalar om att det inte finns många studier om bildskapande i samspel mellan barn som även vi kan se i vår studie.

Forsell (2005) se Sundgren (u.å.) skriver att de vuxna skall erbjuda situationer och förutsättningar för barn, det vill säga ge dem en positiv och fysisk lärandemiljö till ett skapande som gynnar deras lärande och kreativitet. Utifrån John Deweys talesätt *learning by doing* upplever vi att barn utforskar som självständiga aktörer men med närvarande och lyssnande pedagoger nära till hands stärks deras uppfattning om sitt eget lärande och sin egen kunskap enligt (Forsell 2005 ss. 79–83 se Sundgren u.å.). Vi har även undersökt betydelsen av undervisning och dess form i förskolan utifrån Sheridan & Williams (2018) kunskapsöversikt som de refererar till (Läroplanen för förskolan 98 rev. 2016).

” Förskolan är barnets första möte med skolväsendet. Sedan 2010 står det i skollagen att förskolan ska bedriva undervisning. Men vad är undervisning i förskolan?”

(Sheridan & Williams Skolverket 2018, s. 3)

Vår undersökning riktar sig till alla verksamma pedagoger oavsett utbildning. Vi har olika erfarenheter, kunskaper och arbetssätt inom förskolan. Alla inom verksamheten ska ha insikt i

läroplanens mål, undervisning och ansvarsområden. Läroplanen beskriver att verksamheternas styrdokument påvisar att ett medvetet förhållningssätt i undervisningen ger arbetslaget ansvar att erbjuda ett konkret och visuellt skapande då det bidrar till ett lustfyllt lärande med barnen (Lpfö 98 rev.16, ss. 5–7). Vi anser att genom tydlig förankring och insikt i ämneskunskaper såsom estetiska läroprocesser får pedagoger insyn i barns möte med konst, det vill säga till exempel barns sätt att arbeta med bildskapande. Aktiva, lyssnande och medupptäckande pedagoger kan med undervisning introducera de olika ämnes begreppen inom förskola såsom materialkännedom, olika tekniker och uttryckssätt som utvecklar barns medvetenhet av att ta till sig nya erfarenheter. Lika viktigt är lekens betydelse och fantasins förmåga att fånga barns nyfikenhet för att bildskapandet ska inkluderas i förskolans undervisning.

SYFTE

Studiens syfte är att belysa den dagliga verksamheten när barn skapar i bild i förskolan. På vilket sätt pedagoger undervisar, utvecklar och inkluderar barnen i bildskapande utifrån pedagogers förhållningssätt och kunskaper. Därav har vi valt att utgå ifrån följande frågeställningar:

- Hur använder pedagoger bildskapande i förskolan för att utveckla barns lärande?
- På vilket sätt inkluderas barn i processen?
- Hur ser pedagogerna på sin roll i den bildskapande processen?

Begreppsförklaring

Bildskapande - Bildskapande innebär en skapande verksamhet där barn till exempel konstruerar med hjälp av olika material enligt läroplanen (Lpfö 98 rev. 2010) samt Änggård (2005, 2006) där begreppet bildskapande förklaras genom teckningar, målningar och innefattar någon form av bild genom genrer.

Inkludering – Barns inflytande enligt förskollärarens ansvar – Att alla barn får ett reellt inflytande på arbetssätt och verksamhetens innehåll (Lpfö 98 rev. 2016 s. 12). Genom ett medvetet förhållningssätt av att inkludera barn i alla vardagliga situationer är något vi vill lyfta i vår studie.

Undervisning – I utbildningen ingår undervisning. Undervisning innebär att stimulera och utmana barnen med läroplanens mål som utgångspunkt och riktning, och syftar till utveckling och lärande hos barnen (Eidevald & Engdahl 2018 skolverket, 2018 s. 7)

BAKGRUND

I detta stycke kommer vi att belysa bildskapande som en del av förskolebarns vardag utifrån ett sociokulturellt perspektiv enligt Vygotskij (1995) som påtalar att det finns inga motsättningar mellan fantasi och verklighet. Känsla och tanke hör ihop, och att alla människor föds kreativa. Barnens erfarenhet och förförståelse för livet runt omkring, speglas i deras bildskapande enligt (Vygotskij 1995). Änggård (2006) beskriver om bildskapande lärprocesser där barn skapar i en stimulerande miljö och ritar något tillsammans med andra eller individuellt. Att tillsammans utforska och lära av varandra i olika situationer som skapas mellan de som deltar beskrivs även i (Änggård 2005). Då en del barn ritar mycket, en del inte alls, en del är kreativare och en del håller sig till sin värld. Oavsett hur det sker så sker det på något sätt genom olika material utifrån egna erfarenheter menar (Änggård 2005). Dessutom påtalar Änggård (2005) om barns inflytande som blir en del av deras lärande då skapandet lyfter samtliga kompetenser och väcker nyfikenhet och kreativitet hos de som deltar, inte bara i situationen där och då utan även i framtida upplevelser.

Bild i förskolan

Änggård (2006) är författare, docent och lektor vid barn och ungdomsvetenskapliga institutionen på Stockholms universitet påtalar att bildskapande i förskolan anses vara ett lärande där barn ritar och upplever tecknandet tillsammans, det är en viktig aspekt för pedagoger. Genom barns bilder skapar barn en egen kommunikation mellan varandra som underlättar den dagliga kontakten i verksamheten. Genre inom barns bildskapande har en del i hur det ser och beskriver handlingen som de illustrerar genom att teckna, ” genrer består av yttranden som liknar varandra när det gäller innehåll, stil och komposition” (Änggård 2006, s.22). Skillnader kan ses i hur flickor och pojkar ritar utifrån sin genre såsom dinosaurier oftast ritas av pojkar kontra hjärtan och stjärnor ritas av flickor. Det gemensamma är att de ritar mitt på pappret och familjeporträtt är en avbildning av antal i familjen samt från den minsta till den äldsta det vill säga pappan eller farfar. Vidare hävdar Änggård (2006) att pedagogen anses som stöttepelare i barns kreativa kommunikation sinsemellan där den vuxna är behjälplig med att skapa en gemensam nämnare så att barn förstår varandra i bilderna som de skapar. På detta vis stöts de barn som ännu inte har det verbala språket fullt ut och de vågar och vill visa sina tankar och känslor där de får stöd och får känna sig inkluderade med varandra. Änggård (2005) beskriver i sin avhandling om bildskapande och kamratkulturer samt vikten av ett barns perspektiv och förståelsen av hur vi som pedagoger påverkar barns process i sitt skapande utifrån det vi, pedagoger, kan, tror och tolkar. Änggård (2005) beskriver att bildskapande är en kreativ lek för barnen, där barnen lyfter sina egna reflektioner utifrån sina erfarenheter, upplevelser och kunskaper. Samtidigt som det skapar sociala relationer och gynnsamma samspelestillfällen med varandra så stärks barns självkänsla, självförtroende och samarbetsförmåga. Det är därmed viktigt att skapa möjligheter till samtal och reflektioner utifrån allas kompetenser. Hon beskriver om estetiska lärandeprocesser som undervisning att det har en positiv effekt på barns lärande. Änggård (2006) anser vidare att behovet av kunskap, utbildning och engagemang hos den vuxna i estetiska läroprocesser ökar barns inflytande och delaktighet i sitt eget lärande samtidigt som det påvisar att barnen tar till sig mer lärdom av det.

Artikel i förskole forum om bildsamtal enligt Löfstedt (2018) se Karlsson Häikiö (2007) docent i visuell och materiell kultur vid Göteborgs universitet beskriver att utgångspunkten är att bild i förskolan ska bidra till barns utveckling till hela människor. "Förmågan att tolka bilder är nämligen en viktig del i att kunna förstå sin omvärld" menar Löfstedt (2018, s. 1) se Karlsson Häikiö (2007). Löfstedt (2018) se Karlsson Häikiö (2007) påtalar de meningsfulla lärande situationerna i den pedagogiska undervisningen i förskolan, där pedagogerna är kreativa och skapar ett visuellt meningsskapande under själva processen utifrån läroplanen som grund. Löfstedt (2018) se Karlsson Häikiö (2007) uttrycker om att genom utmaningar och att inkludera barns tidigare erfarenheter i sitt kunnande om att arbeta med bildskapande ger en positiv effekt av ytterligare lärande för varje individ enligt Löfstedt (2018) se Karlsson Häikiö (2007). Delaktighet och inkludering styrks även i läroplanen för förskolan (Lpfö 98 rev. 2016) som är verksamheternas styrdokument. Olika uttrycksformer såsom bild möjliggör att barn kan förmedla sina tankar, erfarenheter samt få en förståelse hur man kan forma ett lärande hos sig själv och med andra enligt Skolverkets (2016) rekommendationer.

Det ingår även i förskolans systematiska kvalitetsarbete SKA¹ målen att följa Läroplanen för förskolan (Lpfö 98 rev. 2016). Där alla verksamma pedagoger i förskolan är betydelsefulla och har olika kompetenser samt bidrar till ett positivt lärande. Att även kunna tillföra ett kulturellt perspektiv utifrån barnens behov där det anses att skapande bidrar till ett uttryckssätt och verktyg i den dagliga undervisningen, enligt Löfstedt (2018) se Karlsson Häikiö (2007).

Undervisning i förskolan

Doverborg, Pramling & Pramling Samuelsson (2013) påtalar om vad det innebär att undervisa i förskolan. De beskriver att undervisning är ett begrepp i skollagen och i läroplanen för förskolan (Lpfö 98 rev. 2010) de beskriver *lärande*, men att själva ordet *undervisning* inte används specifikt i förskolan. Den traditionella undervisningen beskrivs som en lärarstyrd didaktik² där konsten av ett lärande lärs ut till någon annan, enligt (Doverborg et al. 2013, s. 7). Undervisning har lärare i skolan och i förskolan är det leken som har en central plats i förskolan. Det vill säga tider förändras och läroplanen förknippas med skolans läroplan men det finns både skillnader och likheter som har betydelse. Doverborg et al. (2013) beskriver att man ska inkludera undervisning i förskolan för att förberedas inför skolan som innehåller ett lärande med specifika mål medans de återberättar barns trygghet, omsorg, anknytning och relationer har en viktig roll. Läroplanen för förskolan (Lpfö 98 rev. 2016) beskriver skapande som ett verktyg för att förmedla genom olika uttrycksformer så som bild på ett lustfyllt sätt att arbeta med barn. Liknande resonemang förs av Sheridan & Pramling Samuelsson (2016) som beskriver undervisning genom att integrera lek och lärande. De poängterar att pedagoger ska skapa gynnsamma förutsättningar för ett utforskande där omsorg, välbefinnande och lust till lärande för barn genom lek skall stimuleras. Läroplanen för förskolan (Lpfö 98 rev. 2016)

¹ Systematiska kvalitetsarbete förskolan kan se olika ut men skall vara kopplade till Läroplanen för förskolan.

² Didaktik – Undervisningslära (Ibid. 2013, s. 7).

beskriver att verksamheten präglas av omsorg om individens välbefinnande och utveckling. På samma sätt påtalar Pramling, Samuelsson & Asplund, Carlsson (2003) att det vilar på de samtliga pedagogerna att följa läroplanens mål samtidigt som de skall samspela och lyssna in barnen, det vill säga:

Detta kräver en undervisning som bygger på både lyssnande och kommunicerande, och där ömsom barnen kan vara initiativtagare och lärare lyssnare och läraren vara initiativtagaren med barnen som lyssnar, men att båda parter bidrar till den kommunikation och samspel som utvecklas.

(Doverborg et al. 2013, s. 14)

Dulama, Iovu & Rus (2013) skrev en ansats om rit- och bildskapande i förskolan. De påtalar vikten av att erbjuda förskolebarn nya inlärningssituationer för att kunna utveckla sina teckningar och alster som barnen skapat. Barn ska få möjlighet att kunna lära sig nya rittekniker. Dulama, Iovu & Rus (2013) forskningshypotes säger att om förskolebarn erbjuds tydliga instruktioner i att teckna och måla samtidigt som pedagogerna är närvarande och ger stöd under tiden så utvecklar barn mer möjligheter till ett lärande inom bild. Det viktigaste under denna studie var inte arbetsprocessen utan själva slutprodukten där barn observerades och deras teckningar skulle innehålla ting inom ämnet naturvetenskap såsom blommor eller liknande. Barnen fick vara flexibla för att kombinera former och färger och de fick stöd av de vuxna i de utvecklade aktiviteterna. Pedagogerna analyserade teckningarna som barnen skapat i slutet av varje aktivitet där de även tog stöd i läroplanen om vad som stod i den i jämförelse med vad de åstadkommit. De studerade även barnens val av vad de ritade, om de tyckte om att rita, de försökte se kopplingen mellan deras teckningar och deras handlingar. I deras slutsats kom de fram till att framtida forskning bör överväga färre instruktioner för att barn ska kunna ta till sig uppgiften på bästa sätt och utveckla sig själva inom skapande genom att rita och måla.

Nilsson, Lecusay, Alnervik & Ferholt (2018) lyfter genom sin artikel, undervisningens "iscensättning"³, där de granskat med stöd av den nya kommande läroplanen för förskolan (Lpfö 18) som blir giltig den 1 juli 2019. Att förstå vad undervisning är och dess tyngd av ansvar som förskollärare och pedagoger har uttryckt sin oro över. Det har kopplats till "kateder lärande" situationer förklarar Doverborg et al. (2013) och det har påverkat deras syn på att de blir för likt skolans läroplan. Samtidigt som den nya läroplanen (Lpfö 18) tydliggör förskollärarens pedagogiska ledarroll i ett arbetslag och i verksamheten. Artikeln syftar att skapa förståelse till ett lärande perspektiv där förståelsen av fördelar och nackdelar samt vad det kan innebära för förskolan. Studien belyser även olikheterna och likheterna mellan pedagogiska lärandeprocesser. Där uttrycket *iscensättningar* tar vid med gemensamma och samma värde mellan *mål relationell*⁴ och *multimodalt*⁵ samt *linjärt perspektiv*⁶ i lärprocessen. Det innebär att förskollärare undervisar målstyrt från läroplanen och dess mål samt där de utgår ifrån barns intressen för bildskapande.

³ Iscensättning innebär ex. att litteratur, undervisning, lärande och estetik är en vävd process där skapande blir en undervisning genom att den "regisseras" aktiviteten, miljö. (Nilsson alt. s. 113).

⁴ Mål relationell är förutbestämt mål enligt (Nilsson et al.2018).

⁵ Multimodalt är icke förutbestämt dvs motsatsen (Sheridan & Williams 2018).

⁶ Linjärt perspektiv är att läraren bestämmer vad som skall läras och hur processen går till (ibid, 2018).

Sheridan & Williams (2018 ss. 6–7) beskriver att undervisning i förskolan inte handlar om att föra information vidare till barn utan det handlar om att bidra med lärande till dem och det skapas under hela den dagliga verksamheten på förskolan. Där pedagogens uppdrag är att skapa olika aktiviteter för att främja barns lärande under dagen men även på längre sikt. Det som utmärker en lekfull och omsorgsfull undervisning är att den väntas innehålla lek, omhändertagande, demokratisk fostran, estetik och skapande verksamhet. Pedagogerna ska anses kunna vara flexibel mellan en spontan och planerad undervisning, med hjälp av barns tankar och egna erfarenheter. Genom att hitta den balansen har pedagogerna möjlighet att se barns utveckling och lärande i förhållande till läroplanens mål. Barn har rätt att uttrycka sig och visa sina intressen där de vuxna är lyhörda och tar till sig deras olika uttrycksformer. Därigenom skapas en barn-vuxen dialog som ger en lekfylld och hållbar vardag i förskolan där det är viktigt att barnperspektivet genomsyrar verksamheten. Utifrån barnperspektiv finns det några aspekter i undervisningen enligt Sheridan & Williams (2018 s. 11) som avslutningsvis beskrivs att utveckling genom kreativitet, meningsskapande uttryck i språk och lek skapar delaktighet. Som slutligen formar undervisning med barn både individuellt och gemensamt där slutsatsen bildar kulturella skillnader och likheter för varje aktör (Sheridan & Williams 2018, ss. 11–12). På så sätt har förskolläraren det pedagogiska ansvaret samt att öka medvetenheten av samtliga mål i förskolan för att främja barns utveckling och lärande där barns bästa ska vara i fokus. Olika undervisningsaspekter utifrån ett förskollärarperspektiv bör förskollärarna iscensätta både visuellt, konkret och utifrån sin kompetens att tolka läroplanens mål. Som tidigare nämnts av Nilsson, Lecusay, Alnervik, & Ferholt (2018) om iscensättningens betydelse. Förmågan att ha didaktisk samsyn i det kollegiala lärandet för att introducera barns intressen, kunskaper och fånga deras engagemang i undervisningen. Det vill säga att pedagoger ska föra metakommunikativa och metakognitiva samtal mellan dem och barnen är i synnerhet viktigt enligt (Sheridan & Williams 2018, ss.11–12).

Undervisningen i förskolan beskrivs enligt Sheridan och Williams (2018 ss. 11–12) som att förskolläraren undervisar barn genom att dem tillsammans har en kommunikation om något med ett gemensamt innehåll såsom ämnen som exempelvis språk, musik, skapande, drama med flera. Dessa ämnen kan också ingå i olika temaarbeten som pågår en längre tid och under olika situationer under dagen. Undervisningsperspektivet har olika påverkansfaktorer utifrån att barn har sociala, emotionella relationer till att reflektera och bearbeta upplevelser och erfarenheter som de hade tidigare. Detta styrks även av Cutcher & Boyd (2018) i artikeln *Preschool Children, Painting and palimpsest: Collaboration as Pedagogy, Practice and Learning* de beskriver i ett forskningsprojekt där lärarna observerade barns olika metoder i deras bildskapande för att se deras fördelar med att lära sig genom skapandets olika uttrycks sätt. De såg att det var betydelsefullt att ge barnen tid till att tidigt i barndomen lära sig arbeta i grupp vilket ledde till fler inlärningsmöjligheter. Även upplevdes det att ett mer kreativt samspel vid tidig ålder kan påverka barns möjligheter till att utvecklas individuellt och i grupp tillsammans med andra enligt (Cutcher & Boyd 2018). Det påvisar att barns behov av aktivt deltagande mellan barn och pedagog, skapade positiva förutsättningar för ett gemensamt lärande där det sociokulturella perspektivet blev tydligt och hade en inverkan på lärandeprocessen.

Medans de uttryckte att material kunde medföra begränsningar så kunde det ändå se ett ganska fritt och rikt lärande. Detta var avgörande då barnen skulle utveckla sin estetiska medvetenhet och använda sig av sina färdigheter inom skapande i andra sammanhang då de fantiserar och tänker kreativt tillsammans och med stöd av pedagog (Cutcher & Boyd 2018).

Pedagogens roll i bildskapande

Braxell (2010) lyfter i sin litteratur att det är viktigt att låta barnen själva möta utmaningen med sitt eget skapande, att ge dem tid till att våga testa sig fram. Det som en pedagog/vuxen gör, visar eller säger under en bildskapande aktivitet det är det som kan ta över barns fantasi i den bildskapande stunden. Ibland är det bra att låtsas vara osynlig och bara sitta och titta och lyssna på det barnen skapar menar (Braxell 2010). Det är även viktigt att använda sig utav pedagogisk dokumentation där det beskrivs om barns utveckling och lärande enligt läroplanen samt barnens egna dokumentation. För att ha en möjlighet att hålla fast vid barns intresse och lättare kunna se vad det är barnen behöver utmanas med. Hon tar också upp att barn skapar inte mer för att det finns många olika verktyg eller mycket material utan deras egna erfarenheter och fantasier väger högt där pedagogens roll är att frigöra deras fantasier genom att skapa. Även Adu & Kissiedu (2016) tar upp vikten av pedagogens roll som underlättar för barn i den bildskapande processen på förskolan där pedagogen ger barn möjlighet att uttrycka sig genom sitt skapande. De menar också för att barn ska kunna få tillgång till bästa möjliga utveckling inom sitt språk är det av stor vikt att pedagogerna kan och vet konstens alla funktioner genom att låta barnen rita vad de vill så blir deras bilder spontana vilket är ett steg mot att de vågar utforska och deras kreativitet väcks till liv. De kan se att teckningarna som barnen gör genomsyrar vad barnen själva har upplevt och förstått av miljön runt omkring, då är det av stor vikt att pedagogerna tillåter barnen att de får utforska miljön och att de har förberett material till att rita och måla med. Änggård (2006) menar att pedagogens viktiga roll inom ämnet bildskapande är att erbjuda barn olika material så att de har inverkan på sina egna bilder/teckningar. Änggård (2006 s. 163) tar också upp att barn härmar varandra genom tex, en pedagog erbjuder ett barn att måla av en mall så kommer det oftast fler barn som vill göra en liknande uppgift. I och med det så bildas det en gemenskap i förskolegruppen där det skapas utrymme för samtal mellan barn-barn, barn-vuxen och det sociokulturella perspektivet genomsyrar samspelet i bildskapande.

Om personalen möter barnen i deras bildkulturer kan flera fördelar uppnås: Om man utnyttjar barns egna strategier, att kopiera och använda enkla formler kan flera barn känna att de "kan" och får lust att utveckla sitt bildskapande. Barnens bildkulturer inrymmer stora potentialer för lärande genom att de omfattar material, motiv och berättelse teman som engagerar och fascinerar barnen. (Änggård 2006, s. 163)

Även Einarsdottir, Dockett & Perry (2009) påtalar i deras studie om att processen är den viktigaste delen än den färdiga bilden. Samt att närvarande pedagog skapar förutsättningar för att barn deltar. Barn har behov av att få berätta om sina bilder, tankar och att pedagog har ett lyssnade perspektiv för de är en del av barns utveckling av att bilda ett sammanhang genom berättandet. Då det anses att kommunikation vore inte möjligt utan bild som stöds även av Kindler (2010) att barn tar aktivt fram sitt skapande via fantasin då leken och fantasin integreras i bildskapande. Studien påtalar om den närvarande pedagogens betydelse av att erbjuda aktiviteter med material, miljö och utforskande. Att inspirera och medvetandegöra det som skapas /konst enligt (Kindler 2010). Burman (2014) påtalar att undervisning genom estetiska läroprocesser utgår från vetenskaplig forskning inom utbildning för pedagoger som blivande förskollärare. Ett medvetet förhållningssätt om dess betydelse är därav viktigt för pedagoger att fördjupa sig i, för att kunna reflektera över sin undervisning med ett ämnesintegrerat syfte i den dagliga verksamheten. Burman (2014) lyfter även om det systematiska arbetssättet genom att estetiska läroprocesser inte endast är bild, musik och drama utan även andra ämnen såsom matematik och religion som då även vävs samman. Enligt Burman (2014) bidrar de till ett lärande och identitetsutveckling hos den som utövar skapande i olika former. Det handlar om att möta sina upplevelser och erfarenheter av sin omvärld med den kunskap som man tidigare erövrat samtidigt som det leder till ny kunskap. Där lärandet sker när man skapar en mening i det man utforskar. Det sker exempelvis med gestaltning på olika sätt såsom kroppsspråk, mimik och bilder. Ett sätt att förmedla sin förståelse av det som man undervisas i och tagit lärdom av, där allt konstuttryck binder samman kunskap. Burman (2014) beskriver även att konst skapar en känsla hos individen och därav ett behov hos människan att kunna förmedla sina tankar, åsikter och känslor "genom att uttrycka oss med konst kan vi få syn på och lära oss nya saker om oss själva, om våra medmänniskor och om det samhälle och den värld som vi lever i" (Burman 2014, s. 20). Barns inflytande och lärande är relevant för att det skall inkluderas i sitt utforskande och även för att det skall bidra till positiva lärande situationer därav har barndomen en avgörande roll i barns möte med omvärlden. Det stöds även av Jenson (2018) i artikeln om *Learning through visual art* att det redan vid den tidiga småbarns åldern har barndomen en betydelse i barns möte med konstuttryck. Där möjliggör och stödjer lärande beteende och förståelse samt förmågan att använda "konst" för att utvecklas och att det anses vara kunskapshöjande för barn. Det bidrar till att främja sociala relationer, identitet och den kognitiva utvecklingen samt olika sätt att hantera problemlösningar och även identitetsutforskande. Jenson (2018) påtalar om den verbala, fysiska, psykiska emotionella hälsan och känslomässiga färdigheter som en interaktion mellan barn, vuxna och miljön. Utifrån de är lärarnas medvetenhet av stor vikt att med bildskapande konstupplevelser utmana och inspirera barn att möta och samtidigt få tydligt erkännande av att barn kan inkluderas i undervisningen genom sitt konstuttryck. Att medvetet använda som en metod inte endast en "fri lek" stund för barn, utan ett bidragande helhetsutveckling i barns lärande det vill säga ett holistiskt⁷ utvecklingsperspektiv som pedagog ska ta tillvara på. Det innebär en helhetssyn på

⁷ Ordet holistisk / holism betyder helhet, hel, odelad. Holistiskt synsätt innebär en helhetssyn på människan där det inte bara fokuseras på de kroppsliga behoven utan även på de psykiska, sociala och existentiella. (Jenson 2018).

att inte endast fokusera på det kroppsliga behovet utan även det psykiska och existentiella aktiva lärandet (Jenson 2018). Att fysiska färdigheter som utvecklar tankeprocessen hos barn sker redan i tidig ålder berikas genom att skapa gynnsamma förutsättningar i olika miljöer där språkutveckling tar del av barns beskrivande i sin skapande process. Pedagoger utmanar barn att sätta ord på det dom utforskar och återberättar genom bild som blir ett meningsfullt sammanhang av dess helhetsbild i processen. Barn utvecklas i sin kognitiva, sociala och emotionella tanke. Ett sätt att kommunicera självständigt samt utforska sin kunskap av det som väckt deras nyfikenhet menar (Jenson 2018). Jenson (2018) beskriver om balansen mellan att barn är självständiga aktörer men kan påverkas av pedagogens mål enligt styrdokument. Att det kan begränsa och hämma barns skapande av en helhet utifrån sig själva, barn helt enkelt förhindras av att undervisningen blir för styrd av läraren detta påtalas även av (Änggård 2006). Skolbaserade ämnen kan begränsa barn då det kan bli prestige i sin prestation att följa de normer som pedagogerna vill med en målstyrd aktivitet. Barn skall få fritt upptäcka materialet, få motivation för att inkludera det i sin skapande aktivitet och inte begränsa visuell konst då det är en lärande utveckling i sin estetiska nyfikenhet av uppskattande och tillfredsställa sitt egna behov och att känna stolthet. Därav viktigt att pedagoger gynnar barns syn på sitt sätt att uttrycka sig med bildskapande. Stödja barn att observera, reflektera och kritiskt granska sitt eget lärande för framtida och positiva möten med estetisk så som färg, form och teknik menar (Jenson 2018).

Burman (2014) se Hjertröm Lappalainen (2009) skriver om John Deweys estetiska läroprocesser utifrån hans begrepp Learning by doing där han betonar att tänkande redan finns hos individen genom sinnesuttryck. Att det estetiska tar form av tidigare erfarenheter och därav bilda en mening hos individen. Det finns en tillfredsställelse i att fullfölja sin utforskning och utifrån det utveckla erfarenheterna med nya kunskaper. Burman (2014) se Hjertröm Lappalainen (2009) lyfter att Dewey menar på att estetik är en process med att inkludera sina erfarenheter men om det inte finns ett syfte, mål eller intresse som vävs samman sker det inte ett lärande som är gynnsamt eller utvecklande. Det innebär att det är själva fullbordandet av processen som bildar en erfarenhet som ses som estetisk erfarenhet (Burman 2014, s. 33–34). ”En människa som gör en erfarenhet skapar alltså en erfarenhet” (Burman 2014, s. 39 se Dewey 2005, s 56) Art as Experience, Interaktion mellan dessa erfarenheter bildar ett lärande genom upplevda lärande situationer såsom emotionellt, sinnesupplevelser, motoriska upplevelser och aktiva val, det vill säga vara en passiv eller en medverkande aktör. Meningsgivande upplevelser som individen och i sociala relationer med andra i grupp bildar handlingar med meningsfulla uttryckssätt. Pedagogens neutrala men aktiva erbjudande av möjligheter och medskapande i processen är att vara stödjande samt närvarande i lärande situationer vilket bidrar till gynnsamma förutsättningar för undervisning enligt (Burman 2014 se Hjertröm Lappalainen 2009, ss. 29–46).

Förskolans styrdokument

Läroplanen för förskolan (Lpfö 98 2016) med tillägg från kommande (Lpfö 98 2018) där undervisning fått en mer framträdande roll. Styrdokumentet hänvisar till inkluderande och till delaktighet av barns perspektiv samt barnperspektiv genom att pedagoger erbjuder ett lustfyllt lärande i stimulerande lärmiljöer och bildskapande som undervisningen. Där innehåll samt kunskapsform beskrivs genom att:

Kunskap är inget entydigt begrepp. Kunskap kommer till uttryck i olika former såsom fakta, förståelse, färdighet och förtrogenhet – som förutsätter och samspelar med varandra. Verksamheten ska utgå från barnens erfarenhetsvärld, intressen, motivation och drivkraft att söka kunskaper. Barn söker och erövrar kunskap genom lek, socialt samspel, utforskande och skapande, men också genom att iaktta, samtala och reflektera.

(Lpfö 98 2016, ss. 6–7)

Förskolans verksamhet har i uppdrag att med läroplanens mål främja lärandet där undervisningen skall innehålla ett multimodalt⁸ förhållningssätt samt en balans mellan kompetens och kunskap. Fakta, förståelse och färdigheter hos pedagoger och barn skall skapa förutsättningar för lärande processer där barn utvecklar sin förmåga att lyssna in och dela sina åsikter och tankar. Barn söker och erövrar kunskap genom lek, i det sociala samspelet, i utforskande och skapande men också genom att iaktta, samtala och reflektera med varandra och med pedagoger (Lpfö 98 2016, ss. 6–7).

I juli 2019 träder den nya *läroplanen för förskolan* i kraft där förskollärare får en ännu tydligare ansvarsroll i undervisning genom att det fått en egen rubrik i (Lpfö 18 kapitel 2.7 s. 19). De redogör vikten av att bidra till kompetensutveckling inom alla ämnen. Där bildskapande ska synliggöra och skapa förutsättningar för att inkludera barns delaktighet och inflytande i de olika lär situationerna. Nilsson, Lecusay, Alnervik & Ferholt (2018) lyfter Emilson, Pramling Samuelsson (2012) & Vallberg Roth (2018) i sin tur kritik i frågan om undervisning i förskolans läroplan (Lpfö 98 2018) kontra skollagens krav där riktlinjerna ställs emot varandra:

I diskussionen om undervisning i förskolan och mot bakgrund av kraven i skollagen och läroplanen på målstyrda processer har kritik framförts mot idén om att pedagoger ska ta utgångspunkt i barnens intressen och ett alltför mycket lyssnande därför att det skulle kunna begränsa lärandet, då barnen endast kan relatera till sina egna erfarenheter.

(Nilsson et al. 2018, Emilson, Pramling Samuelsson (2012) & Vallberg Roth (2018) ss.111–112)

⁸ Multimodalitet är ett teoretiskt synsätt på kommunikation, interaktion och representation utifrån Wikipedia.

Teoretisk utgångspunkt

Studien utgår ifrån ett sociokulturellt perspektiv och därav har den en teoretisk utgångspunkt genom Vygotskij (1995) som är grundaren till det sociokulturella perspektivet. Det innebär att lärande sker genom samspel med andra, där en estetisk fostran kan bidra till fantasiupplevelser i mötet med konst. Som enligt Vygotskij (1995) kan förvandlas till verklighet genom barns bildskapande. Fantasi är enligt Vygotskij (1995) något som skapar kreativa aktiviteter hos barn samt att de utvecklar ett lärande hos de som deltar.

Kreativitet kallar vi en sådan mänsklig aktivitet som skapar någonting nytt, oavsett om det skapande är ett ting i den yttre världen eller en konstruktion av intellektet eller känslan, en konstruktion som bara existerar och ger sig till känna i människans inre.
(Vygotskij 1995, s.11)

Vygotskij (1995) beskriver att både den vuxne och barnet har fantasier men barns fantasi är begränsad och mindre utvecklad än vuxnas då barns erfarenheter ännu inte tagit form eller utvecklats. Vygotskij (1995) menar på att genom barns upplevelser och fantasier i det de ser och tolkar skapas en bild av deras berättelse som sedan illustreras konkret i bilden som de skapar. För att få en förståelse av det individuella, sociala och kulturella i bildskapandet av barns meningsskapande återkopplar vi till Vygotskijs (1995 ss. 11–12) syn på återskapande. Det beskrivs genom att barn mer eller mindre skapar något som de redan har erfarenheter av. Dysthe (2003) styrker Vygotskijs teori om att barns lärande sker via sociala sammanhang som vi kan erfara utifrån vår yrkesroll i den dagliga verksamheten. Förskolans verksamhet gynnar dessa förutsättningar enligt Dysthe (2003) där de kan användas som verktyg både på individ och gruppnivå, det vill säga i förskolans lärande situationer. Dysthe (2003) menar på att individens lärande sker i sociala sammanhang som i sin tur ger kunskaper och erfarenheter som utvecklar individen. Alltså det sker ett lärande genom andras lärdom. I samtlig forskning kan vi uppmärksamma att barns lek är en kreativ process som utvecklar och synliggör barns bearbetning av det upplevda intrycket samt skapar förutsättningar av att både tillgodose deras behov samt deras egna intressen. Detta är något som i vår kommande yrkesroll som förskollärare fått erfara under utbildningens gång då vi både genom den visuella, auditiva och skriftspråket fått ta till oss nya och beprövade kunskaper. Därav betydelse fullt att ha god kunskap om dessa teorier och se helheten av att vi lär oss tillsammans både barn och vuxna. Karlsson Häikiö (2007) menar på att fantasin stödjer de bilder som leder till ett berättande. Kompetensen krävs att väva samman tidigare upplevelser och erfarenheter för att bilda något nytt. Karlsson Häikiö (2007) beskriver att alla har någon slags visuell bildbank och en minnesbank uppstår. Detta kan vi relatera till som även påtalas av Säljö (2014) som framhäver att förutom fantasin så är språk och kommunikation mellan barn och omgivningen två väsentliga delar inom det sociokulturella perspektivet där kommunikation är förbindelsen mellan det inre (tänkandet) och det yttre (interaktion). Det handlar alltså om vad människor tar med sig och lär sig av varandra i det sociala mötet som sedan kan användas i andra situationer längre fram. Änggård (2005) samt Häikiö (2007) ansatser betonar ett sociokulturellt perspektiv i förskolan. Där samtliga lyfter skillnaden mellan det som förväntas av barnet i sin individuella utveckling kontra förskolans syn på att barn utvecklas individuellt men i samspel med andra. Samtidigt som förskolans läroplan (lpfö 98 rev. 2016) utgår ifrån det sociokulturella perspektivet anser vi att det blir en naturlig utgångspunkt i vår studie.

METOD

I denna del beskriver vi vilken metod vi har använt oss utav för att undersöka pedagogers upplevelser av barns bildskapande i förskolan. Vår metod i studien utgår ifrån kvalitativa intervjuer. Pedagogerna har under studien medverkat anonymt för att ta hänsyn till de etiska principerna och samtyckeskravet som förklaras under forskningsetiska principer nedan.

Val av metod

Genom våra egna erfarenheter som pedagoger har vi en förförståelse av vad respondenterna beskriver utifrån frågorna, detta kan bidra till att vi kan se och förstå dem som vi intervjuar genom både det verbala språket och kroppsspråket. Detta styrks av Trost (2005) som beskriver att det är ett bra sätt att få en uppfattning om respondentens egna erfarenheter och tankar inom det ämne som utforskas, i vårt fall bildskapande i förskolan. Trost (2005) menar även att när de genomförda intervjuerna analyseras ger det möjlighet till en övergripande förståelse för ämnet i studien. En kvalitativ metod är ostrukturerad, det vill säga att det är respondenten som avgör strukturen på svaren och de har även möjligheten att utifrån sin kunskap utveckla svaren enligt Lantz (2013). Detta medförde att respondenterna kunde ställa frågor till oss som intervjuade samt att det möjliggjorde oss att kunna frånga vår struktur för att ställa frågor som passade in i det pedagogerna beskrev om (Lantz 2013). Vi utgick ifrån öppna intervjufrågor där pedagogerna svarade på samma frågor med möjlighet till följdfrågor, se bilaga 2. Lantz (2003) påtalar att respondenterna bidrar till ett nytt perspektiv i ämnet utifrån sina upplevelser som sedan sammanfattas av intervjuarna. Patel & Davidson (2011) styrker dessa meningsfulla samtal mellan intervjuaren och respondenten, då de samtidigt svarar på frågorna och får möjlighet till att utveckla svaren med sina egna ord. Trost sammanfattar att kvalitativa intervjuer är:

”Att förstå hur den intervjuade tänker och känner, vilka erfarenheter den har, hur den intervjuades föreställningsvärld ser ut”

(Trost 2005 s. 23)

Urval

Inför studien skickades förfrågningar ut till tio pedagoger medans fem av dem valde att ej medverka på grund av att de upplevde att de inte hade nog med kunskap inom ämnet, tidsramen fungerade inte inom deras verksamhet samt att intresset inte fanns till att medverka. Dessa respondenter valdes utifrån fyra förskolor inom två olika kommuner. Trost (2005 s. 123) lyfter att insamlad data kan upplevas bli ohanterlig och därav bör man begränsa antalet respondenter.

Detta inföll passande då vi kan ta hänsyn till det ovannämnda samt utgå ifrån bekvämlighetsprincipen enligt Trost (2005 s. 120) som vi kan uppleva vara en fördel men samtidigt kan studien bli komprimerad. I vår undersökning har vi valt att lyfta varierande yrkesroller därav intervjuades utbildade ateljéristor, barnskötare, utbildad barnskötare samt förskollärare. Löfdahl (2014) beskriver att det grundläggande i en undersökning är att man inte ska känna igen den som deltar. Därav väljer vi att beskriva dem genom påhittade namn, såsom Tina, Lisa, Dora, Maja och Jenny. Respondenterna arbetar i olika åldersgrupper med barn från 1–3 och 3–5 år. Utifrån det blev det de fem kvarvarande som ingick i vår undersökning samt att bredden av pedagogernas utbildning och erfarenhet tillmötesgick vårt syfte.

Genomförande

Vid förfrågan till de fem respondenterna om de ville delta i vår studie så frågade en av dem ifall det fanns tillgång till frågorna i förväg. Därav valde vi att skicka ut frågorna i förväg till alla. Respondenterna ville gärna ta del av frågorna och uppskattade möjligheten att förbereda sig inför att bli intervjuade. I samband med att frågorna skickades ut fick de skriva på en samtyckesblankett enligt Högskolan i Borås principer/regler som det sedan delgav oss innan intervjuens start. Vi intervjuade dem inom deras befintliga enheter då tidsaspekten skulle passa dem. Samt för att kunna skapa en lugn och trygg miljö valde pedagogerna själva vart det ville medverka under sin intervju. Vi intervjuade var för sig, det vill säga en intervjuare och en respondent åt gången, det tog oss cirka 30–40 minuter per intervju. Vi användes oss utav en inspelnings APP på telefonen samt antecknade med stödord under varje fråga som sedan avlyssnades av oss. Respondenterna gav oss även sina för skrivna svar som ett ytterligare komplement till vår studie.

Analys av data

Patel & Davidson (2011) beskriver analysen som en viktig del av bearbetningen för den insamlade data som besvarar frågeställningen i studien. Vi har utgått från öppna intervjufrågor med följdfrågor samt att informanten fått möjlighet att beskriva utifrån sina egna erfarenheter och upplevelser. Genom ljudinspelning, anteckningar i löpande text och stödord har vi analyserat enligt (Patel & Davidson 2011). Det anses vara en effektiv metod i kvalitativa intervjuer för att tydliggöra resultatet av den insamlade data, då respondenternas svar blir tydligare för oss som intervjuar. Intervjuerna har skett en och en medans bearbetningen av den insamlade data har utförts tillsammans, då Patel & Davidson (2011) lyfter dess betydelse av att analysera tillsammans för att få en bredare tolkning av resultatet. De menar även att analysen bör göras inom kort tid efter att intervjuerna har skett för att inte förlora viktiga detaljer som styrker innehållet. Vi har valt att lyssna på inspelningarna tillsammans flera gånger samt sammanfattat skriftligt och jämfört anteckningar med varandra. Därefter sammanställt svaren gemensamt för att se ytterligare infallsvinklar, då vi inte har intervjuat pedagogerna tillsammans och heller inte sett mimiken och kroppsspråket hos den intervjuade. I resultatdelen har vi utifrån analysen kategoriserat genom utveckling och lärande, bildskapande i förskolan, pedagogers undervisning utifrån förhållningssätt och miljöns betydelse. Enligt Fejes & Thornberg (2015)

blir det en strukturerad datasamling när det insamlade intervjuerna kodas av i olika kategorier därav beskrivs resultatet inom ämnesområden utifrån kategorisering i vår studie.

Forskningsetiska principer

Vår undersökning utgår ifrån vetenskapsrådet *God forskningseds fyra principer* enligt Hermerén (2011), samt Vetenskapsrådet (2017). Det innebär att respondenterna har informerats skriftligt om forskningsetiska principerna samt skrivit på samtycke inför intervjun genom ett missivbrev. Högskolan Borås utformning det vill säga kraven enligt (1 kap. 3§ högskolelagen) enligt vilken vetenskapens trovärdighet och god forskningssed ska värnas i högskolornas verksamhet ” som styrks av (Löfdahl 2014, s.33).

- Informationskravet: respondenterna informeras om studiens inriktning och innehåll samt syftet genom ett missivbrev.
- Konfidentialitetskravet: Information som material ger är anonymt därav är identiteten av varje deltagare i studien konfidentiellt och används endast av de studerande. I vår studie är det enbart vi som tar del av respondenternas svar och vi använder oss utav fiktiva namn för att beskriva resultatet i studien.
- Samtyckeskravet: Studien är frivillig och därav kan respondenten alltid avsluta deltagandet vilket menas att respondentens material inte får användas vidare om hen väljer att inte delta i vår studie och detta får respondenten veta genom vårt missivbrev som vi skickar till respondenten två veckor innan intervjun.
- Nyttjandekravet: Allt material som inkommer under studien från respondenten innebär att det endast används i forskningssyfte. Vårt material lämnas inte ut till någon utanför studien eller för annan forskning och inte heller till personer utanför studien.

Då vår studie utgår från en kvalitativ metod finns det två viktiga begrepp att ta hänsyn till som forskare och det är tillförlitlighet och giltighet enligt (Trost 2005). För att kontrollera tillförlitligheten i en studie ska undersökningen kunna göras igen för att se om resultatet blir detsamma, då är tillförlitligheten hög. Begreppet giltighet används oftast i de fall när en förstudie görs. Det vill säga att vi valde att skicka ut våra frågor till respondenterna i förväg som fick möjligheten att tänka igenom och reflektera över sina svar inför intervjun. Detta säkrar ytterligare giltigheten i vår studie. Trost (2005 s.113) förklarar att det inte är möjligt att vara objektiv, saklig och utan åsikter under intervjun. Därav anser vi att de nedskrivna svaren på frågorna ökar tillförlitligheten ytterligare för att lyfta Trosts (2005) synsätt om kvalitativ forskning. Då all den insamlade data kritiskt granskats och diskuterats. Eftersom vi har intervjuat pedagoger i förskolan, tolkat och analyserat svaren blir vår metod kvalitativ. Vi har granskat, diskuterat och analyserat svaren vi fått på våra intervjufrågor. Vi har även tagit del av litteratur och artiklar för att få validitet i vår uppsats enligt (Fejes & Thornberg 2014, ss. 258–259).

RESULTAT

Resultatet beskrivs i löpande text här nedanför och varje respondent har presenterats med ett fiktivt namn, vi har valt att inte nämna yrkestitel därav enbart de fiktiva namnen för att behålla anonymiteten hos varje medverkande pedagog. Redovisningen av de svar som pedagogerna besvarat är utifrån deras egna erfarenheter, upplevelser och tankar om det valda syftet i studien. Resultaten beskrivs genom ämnesområden utifrån kategorisering såsom utveckling och lärande, bildskapande i förskolan, pedagogers undervisning utifrån förhållningssätt och miljöns betydelse. Samt möjligheter och hinder i verksamheten utifrån respondenternas perspektiv.

Utveckling och lärande

Pedagogerna i studien har en samsyn om att betydelsen av utveckling och dess lärande situationer skall ha en röd tråd i samtliga verksamheter. Tina beskriver vikten av att barnen skall erbjudas material som inbjuder till skapande stund enskilt eller i grupp då barn utvecklas genom samspel med varandra och med pedagogerna. Barnen uttrycker känslor samt bearbetar sina upplevelser genom konkret interaktion mellan material, miljö och varandra i samtalen.

”När barn målar, ritar och konstruerar samt skapar, då kommunicerar de med varandra, de utvecklar sitt språk som är det viktigaste redskapet för att utveckla sitt tänkande förståelsen av sin omvärld”
Tina.

Detta uttrycker även de andra respondenterna att när barn skapar tillsammans blir det ett samarbete sinsemellan, de kan jämföra varandras bilder, härma och ta efter varandra och utveckla varandra i den skapande processen. Barn blir kreativa tillsammans och vågar fantisera genom att rita ner sina fantasier på papper. Samtliga pedagoger berättar att barn får/kan även få ett matematiskt tänk genom att de arbetar med former, färger och antal. De utmanas även att söka sin identitet genom att rita självporträtt eller rita av varandra då kan de få en förståelse för varandras olikheter och likheter. Bildskapandet anses vara ett uttryckssätt, ett språk som genererar till ett lärande utifrån barns styrkor och kompetenser.

”Det är viktigt att vi vuxna finns närvarande och ser behoven hos varje barn. Då vi kan erbjuda olika möjligheter att utforska exempelvis hur mycket färg går åt att skapa en drake”
Maja

Detta beskriver pedagogerna genom att deras roll är att vara en närvarande pedagog i mötet mellan barn och därav bidra till ett inkluderat arbetssätt där samtliga medverkande har möjlighet att utvecklas både individuellt och gemensamt. Jenny beskriver även att barn får en förståelse för till exempel olika problemlösningar som de möter genom sitt utforskande med sina sinnen, hur det känns och vad materialet kan användas till i vardagen.

Bildskapande i förskolan

Samtliga respondenter anser att bildskapande är en naturlig del i förskolans verksamhet där de utgår ifrån barns fria skapande och planerad aktivitet utifrån verksamhetens mål inom ett specifikt ämne. För att skapa en relation mellan barnen och det som de är nyfikna på samtidigt som de utmanas till att utveckla ett lärande måste barn ges tid till reflektion och samtal, detta kan pågå under en längre tid. Det vill säga barn får möta till exempel djur och natur via sagor som sedan visas med konkret material såsom boksamtal, flanosagor som utvecklas under tiden med hjälp av barns egna fantasier och tankar som sedan leder till olika lärprocesser.

”Vi läser en saga som leder till boksamtal därefter ritar barn sina tankar och upplevelser. Processen fortsätter med att barn målar med olika tekniker sagans innehåll och det som det själva vill visa sitt lärande. Att utmana det vidare med att det får tillsammans leka sagan ex. bockarna bruse på olika sätt såsom att byta ut och tillföra värdegrundsarbetet. Genom att ställa öppna frågor ” hur kommer det sig att trollet är arg och vill äta upp bockarna. Hur kan vi göra så att det blir vänner igen osv.

”Som avslutning vill vi att barnen ska få arbeta med lera, trolldag och naturmaterial för att skapa och uttrycka sig genom olika material deras minnes bilder av processen”.
Dora

De beskriver att det är oerhört viktigt att ge barn möjlighet till inflytande genom att delta och använda sig utav erfarenheterna de redan har och ge nya redskap som stimulerar inför upplevelser, material och tekniker samt en utveckling i språk och språkförståelse.

”Att det är viktigt att prata med barnen om saker och ting, att föra dialog eller göra gemensamma bildberättelser för att utveckla deras erfarenheter, synliggöra språket och skriftspråket samt att barns fantasier lyfter deras styrkor som i sin tur ger dem inflytande i undervisningen”
Lisa

Om till exempel barn inte kan kommunicera eller skriva så kan de kommunicera, uttrycka sig genom sina bilder. Barns bilder är språk. Det är viktigt att uppmärksamma hur barn tolkar varandras bilder, då lär de sig inte bara om bilder utan även om varandra. De vuxna måste se barns intressen som utgångspunkt för deras lärande och vara tillåtande till barns önskemål inom skapandet. Oftast blir de mindre barnen inspirerade av de större barnen och därigenom inkluderas även de minsta till eget skapande.

“Viktiga att redan när man planera inför projekt ska vi inkludera barn genom att skapa en mindmap tillsammans i mindre grupper. Där deras intressen, idéer och egna tankar blir tydligt beskrivande med både ord och bilder”
Tina

Pedagogernas roll är att utgå ifrån läroplanen i sin planering där det ska innehålla barns dokumentationer och intervjufrågor om bildskapande menar Tina. Tina berättar om ett Reggio Emilia inspirerat förhållningssätt vilket hon lyfter och påtalar att det ger ett mer barns perspektiv i själva lärandet. I valen av dessa aktiviteter, material och uttryckssätt såsom att barn får utforska olika materials funktioner, exempelvis som att blanda vattenfärg med glitter så får de möjlighet att ta till sig nya erfarenheter med ett experimenterade perspektiv. De utmanas av olika teknik, kunskap och förståelse av materialets påverkan på varandra samtidigt som de kan utmanas inom fysikaliska fenomen och kemiska processer påvisar även Jenny. Samtliga pedagoger har förförståelse för vikten av bild som ett sätt att uttrycka sig genom för både barn och vuxna.

Pedagogers undervisning utifrån förhållningssätt

Pedagogerna beskriver hur de väver in det ämne som står under läroplanens mål samt det som verksamheternas styrdokument beskriver inom ämnen som matematik, naturkunskap, språk och språkförståelse, bild och form.

”Barnens möte med naturvetenskap och teknik i förskolan vävs samman av matematik och språk genom att vi pedagoger benämner dessa lärande situationer exempelvis när vi är på skogsutflykt”
Dora

Respondenterna är eniga om att det är viktigt att pedagogerna har en förförståelse för att bidra med en öppen dialog mellan varandra och barn. För att bygga en bra relation med barn som ger förutsättningar för trygghet i barngruppen och i verksamheten. Det ger barn möjlighet till att våga och vilja utforska sina egna fantasier och erfarenheter där pedagoger bör vara lyhörda och se till barns behov. Det är viktigt att barnen erbjuds både fria och styrda bildaktiviteter i sin vardag. Med det fria bildskapandet menar respondenterna att barn inte skall behöva fråga efter material, de ska själva ha tillgång till de olika verktygen för att själva kunna experimentera, skapa och utforska enskilt eller tillsammans. Ibland har barnet svårt att motivera sig, då finns behov av en stödjande pedagog för vägledning, till att inspirera och motivera till bildskapandet. Alla former av barns skapande är viktiga men just bild anses vara "det första språket" enligt pedagogerna. Det är viktigt att ge barnen möjlighet att uppleva/utforska mångsidigt material och tekniker så tidigt som möjligt, å andra sidan är det viktigt att inte utmana dem mer än de behärskar för att inte få dem att känna sig dåliga på något vis, inte heller ge dem negativ bedömning.

”Att ha ett rum eller en ateljé som är inbjudande för barn och pedagoger som ska våga utforska. Därav är det viktigt att ha ett sådan rum med kreativt material för att inspirera på varje förskola”
Dora

Ateljén skall bjuda in till undervisning genom att ge dem god tid för att utveckla sitt bildskapande såsom materialkännedom, begrepp och förståelsen samt att ge dem möjlighet att vara stolta över det de gör och bekräfta dem. Pedagogens roll är att föra en öppen dialog med barn för gynnsamma och inkluderat arbetssätt där barn utvecklar ett tänkande, som utmanar och väcker deras nyfikenhet. Detta bidrar till att de vågar utforska exempelvis när vi presenterar ett

helt nytt material eller teknik, då kan aktiviteten vara planerad och delvis styrd. Däremot kan rädslan av att misslyckas påverka pedagogens syn på sin egna kunskap om bild i förskolan, detta medför att barn kan känna av pedagogens negativa känsla av att inte våga misslyckas.

”Ibland kan jag höra mig själv säga att jag är inte så bra på att rita en katt eller vad det nu kan vara” Jenny

Exempelvis när en kollega påtalar att hen inte kan rita och ber barnet att gå till en pedagog som anses vara duktig på att rita. Det är viktigt att pedagoger vågar testa tillsammans med barn oavsett kunskap.

Miljöns betydelse

Det framkommer utifrån intervjuerna att miljön har en stor del i bildskapande processen och påverkar barns interaktion mellan materialet och dess tillgänglighet. Respondenterna påtalar att rummet skall inspirera och locka till att skapa både fritt och i lärarstyrd undervisning. De anser att barn samspelar barn-barn och barn-vuxen och därav behövs de stimuleras med kreativa lärandemiljöer, samt att det finns ytor och fullt av material som är till för alla utifrån ett barnperspektiv.

”Det skapar en trygghet på något sätt hos barnet när de får ett ja istället för ett nej som tyvärr jag kan uppleva förstör barnets nyfikenhet” Lisa

Barn ska känna sig trygga och vistas i en lugn miljö, för att det skall kunna lyssna in lärandet som pedagogerna erbjuder genom temaarbeten och projekt.

Detta kan innebära att erbjuda olika möjligheter till ett multimodalt arbetssätt för både barn och vuxna. Att det skall finnas tillgång till IKT.⁹ Detta för att ge tydliga och konkreta lärande upplevelser med att visa bilder och rörliga bilder. Projektorn är ett effektivt verktyg där barn kan se innehållet som till exempel när barngruppen arbetar med en sång om djur.

“fisken simmar många timmar i sitt hav” Maja

Utifrån temaarbete djur och natur tillför pedagoger frågeställningar såsom hur det ser ut när en fisk simmar, kan barn beskriva rörelsemönstret av fisken i bildform. Lisa beskriver att en tillåtande miljö är A och O i förskolan för att öka barns inflytande samt att det får möjlighet att konkret beskriva genom sina teckningar deras upplevelser. Lisa påtalar om att ibland måste vuxna våga tillåta ett kaos i skapande stunden då det i de stunderna övar på det sociala samspelet och olika problemlösningar. Respondenterna sammanfattar på liknande sätt hur det är viktigt att ta hänsyn till att barn inkluderas i utformningen av rummet. Det vill säga när ateljén ska iordningsställas kan barn vara med och påverka materialets placering, vilka verktyg som ska vara tillgängliga samt om det saknas tillbehör för att stimulera till bildskapande. Arbetslagen

⁹ IKT informations- och kommunikationsteknik. Digitala verktyg såsom Ipad, projektor, läslampor osv.

måste se till att reflektera och utvärdera kontinuerligt och inte endast en gång per år menar Tina, det vill säga att rummen och miljön ska förändras och utvecklas utifrån barns behov.

Sammanfattning av resultatet

Inom verksamheterna beskriver respondenterna att skapandet är en stor del av förskolans vardag. Detta även om det inte alltid finns någon tanke eller mening bakom skapandet. Barnen får experimentera att skapa bilder genom att använda olika tekniker och material. Det kan upplevas att pedagoger är rädda och känner sig osäkra när det gäller bildskapandet och styr barnens arbete för att inte tappa kontrollen i barngruppen. Samtidigt som de lyfter att "våga" misslyckas och upprepa om och om igen så kan det även upplevas som ett hinder för pedagogerna då samtliga respondenter beskriver om osäkerheten hos individuella pedagoger. Därav påverkas möjligheterna för en pedagogisk undervisning i samtliga rum då de har en missgynnsam uppfattning av sina egna förmågor. Detta kan bidra till att pedagoger är omedvetna över att de inte har insikten av bildskapande som undervisningsform i förskolan.

"jag kan känna att vi blir hemmablinda då jag inte ser möjligheter till att erbjuda nya sätt att uttrycka sig, på grund av kunskap, resurser, tid och utrymme "

Maja

"Tyvärr, så har vi inte alltid ett gemensamt förhållningssätt. Det kan bero på att pedagogerna har olika kunskap inom ämnet, utbildning och förståelse för bildskapande som undervisningsform"

Lisa

Det är tydligt att det finns olika former av bildskapande i samtliga verksamheter enligt pedagogerna i studien. Detta ställer sig till sin spets då de även beskriver brister i kunskap, erfarenheter och sina egna uppfattningar om olika kompetenser och användandet av att rita och teckna i undervisningssyfte. Tiden till att låta barn utveckla sina teckningar/bilder är en önskan hos flera av respondenterna, de upplever att det är svårt att hinna med alla barnens teckningar då verksamheten har många andra aktiviteter. Följden blir att flera av pedagogerna upplever att de inte hinner ta sig tid till att fråga om barns skapande och följa upp läroprocessen. Det handlar oftast inte om att de vuxna är ointresserade av skapandet utan det handlar om tiden som inte räcker till. Det kan bli att teckningen hamnar i papperskorgen eller att den skickas hem utan någon speciell tanke bakom. Således innebär det att lärande processen blir hämmad i synnerhet av tidsbrist som avslutningsvis påverkar huruvida det leder till ett lärande hos barn eller inte. Samtidigt som arbetslaget är medvetna över den nya läroplanens (Lpfö 2018) ansvarsområden utifrån yrkesroll är de också medvetna över vikten av att inkludera barn och att de får bidra till delaktighet i verksamheten. Detta kan försvåra då Läroplanen kan tolkas och upplevas på olika sätt av pedagoger. De anser att då tid tas ifrån barngruppen för att förskolläraren har ett större ansvar idag att kvalitetssäkra undervisningen. Vilket leder till att det krävs att rapportera systematiska kvalitets analyser, reflektioner, månads dokument, litteraturläsning inför kollegialt lärande samt att delta i olika kompetens utbildningar som ibland upplevs inte relevant för arbetslaget just där och då. Respondenterna upplever att det är mycket mer av de administrativa uppgifterna som tillförts i förskollärarens pedagogiska roll och därav påverkar arbetslagen.

Avslutningsvis säger intervjuerna att trots brister och meningsskiljaktigheter finns det glädje, stimulerande och spontana aktiviteter i projektform och temarbeten i samtliga förskolor i studien. Där man helt enkelt får ta vara på de stunder och se det positiva i det man faktiskt hinner med. De påtalar om att utemiljön skapar förutsättningar och gemensam delaktighet mellan barngrupp, pedagoger och den befintliga miljön där barn inkluderas.

DISKUSSION

Vår avsikt med denna studie var att undersöka hur och vad pedagoger undervisar i inom ämnesområdet bildskapande i förskolan och på vilket sätt pedagogers förhållningssätt påverkar barns utveckling och lärande. Vi vill belysa den dagliga verksamheten när barn skapar i bild, hur pedagoger tar till vara på de tillfällen som ges och hur barn utvecklas och inkluderas i de bildskapande aktiviteterna på förskolan. Vi kommer under diskussionsavsnittet att utgå ifrån våra frågeställningar i syftet såsom utveckling och lärande, bildskapande, pedagogers undervisning, inkluderande förhållningssätt och miljöns betydelse. Respondenternas syn på vad detta kan innebära i skapandet med bild.

Resultatdiskussion

Utveckling och lärande

Jenson (2018) beskriver konst som [...] ”*Participating in the arts play a crucial role in the way a child makes sense of their environment, their world, and ultimately, themselves.*” som menas på svenska

”att delta i konsten spelar en avgörande roll i det sätt ett barn känner av sin miljö, deras värld och slutligen sig själva” (Jenson 2018, s. 79).

Jenson (2018) tydliggör om barndomens betydelse och småbarns behov i sin artikel. Där den visuella konstens effekter av holistiskt¹⁰ lärande och utveckling är gynnsamma för barns identitetsskapande samt i sina relationer mellan varandra och miljön. Detta styrks av Vygotskijs (1995) teori om det sociala samspelet inom sociokulturella perspektivet som gynnar barns utveckling och lärande. Samtidigt som det är en trådfin balans mellan att närvarande och stödjande pedagog men inte för styrande i barns möte med konstuttryck för att utveckla ett sammanhang i sina färdigheter som är fördelaktiga vid senare lärande situationer. Vi upplever att förskollärarna anser att det är viktigt att barn på förskolan har tillgång till material redan från tidig ålder och att det ska synas tydligt vad som finns att tillgå i verksamheten samt att rummen ska vara inspirerande och bjuda in till bildskapande. Det ska finnas papper, pennor och annat tillgängligt material så att barn kan utgå från sina egna fantasier och skapa det dem anser vara viktigt just vid det tillfället. Oavsett ålder på barn bör det finnas material så att de har möjlighet att skapa tillsammans, de ser och tar efter varandra där de kan samtala och ha en dialog sinsemellan som gynnar deras språkutveckling enligt pedagogerna. Barn har rätt att visa sin kreativa sida, vilket kan kopplas till FN:s barnkonvention (2009 artikel 31). På vilket sätt kan bild skapa dessa förutsättningar genom deras olika sinnesuttryck som enligt respondenterna bidrar till ett lärande hos varje individ. Då barnkonventionen uttrycker att dessa behov är av stor betydelse kan vi se att de verkställs när FN:s barnkonvention blir lag 2020.

¹⁰ Holistiskt innebär en helhetssyn på människan där det inte bara fokuseras på det kroppsliga behovet utan också på det psykosociala och den verbala utvecklingen. (Jenson 2018, s. 75.)

Bildskapande i förskolan

Respondenterna är eniga om att bildskapande är en stor och naturlig del i verksamheterna, oavsett om det gäller att rita eller måla. Barn får skapa mycket fritt från sin fantasi men också delvis styrd bildaktivitet av de vuxna. Därav anser samtliga respondenter att det är av betydelse att läroprocessen finns med över en längre tid. Detta i sin tur leder till att barn får till exempel lyssna på en saga där de under tiden ska få rita det de hör från boken för att sedan samtala om det de har lyssnat in och fått ner det på ett papper. Bild kan även bilda ett icke verbalt språk för dem som inte kan kommunicera med ord. Respondenterna menar på att låta barn leka med sina tankar och fantasier genom att blanda och leka med färger och få ner det på papper ger dem förutsättningar att utveckla sin kreativa sida som även benämns av (Kindler 2010). Det påvisar även Karlsson Häikiö (2007) att det har en betydelse för barnen att få möta konkreta och olika lärande situationer för att utvecklas och får en förståelse för sitt lärande. Änggård (2006) menar att för barn är samhörigheten under bildskapandet viktigare än det slutliga resultatet av själva bilden. För barnen kanske det handlade mer om upptäckande, experimenterande, lek, gemenskap och ett utforskande i samspel med varandra. Både verbal kommunikation och icke verbalt genom kroppsspråk och mimik. Medans det anses vara det positiva i barns vardag kan det även ses som ett hinder om inte samtliga i arbetslaget har samsyn i tillvägagångssätten med bild, det vill säga att barn ritat för att fördriva tiden emellan olika rutiner på förskolan.

Pedagogernas undervisning utifrån förhållningssätt

Pedagogerna i undersökningen beskriver om den fria leken för skapande verksamhet i vardagen, oavsett om det är med stöd av en vuxen eller i leken. Respondenterna beskriver vikten av att ha samsyn om undervisning i arbetslagen, då detta är individuella tolkningar av läroplanen. Därav kan vi se att det som Nilsson, Lecusay, Alnervik & Ferholt (2018) redogör för ett tydliggörande om vad och vilka iscensättningar som kan synliggöras i arbetet och hur leder förskollärarna arbetet i förhållande till innehållet och i mötet med barn i deras kreativa process. Samt hur ser förhållningssättet ut i det som sker utifrån målen i förskolans läroplan. De beskriver att barns lärande, utveckling, kunskaper och erfarenheter inkluderas i undervisningen. Där ”iscensättningen” är i samspel med barn - barn - barn-vuxna. Undervisningen möjliggör ett multimodalt arbetssätt för alla där av (Lpfö 2016) målen och intentionerna vävs in i lärandeprocessen som undervisning. Det anses att ett medvetet arbetssätt krävs för att forma undervisningen genom Läroplanen. Samtidigt som verksamheten behov, barns behov, lekens betydelse, det estetiska, miljöns och rummets inverkan samt att pedagogernas mod att utforska utanför bekvämligheten har betydelse för undervisningen. Att ta tillvara och erbjuda möjligheter till lärande som är föränderlig för de olika behoven som finns hos både barn och vuxna i verksamheten (Nilsson, Lecusay, Alnervik & Ferholt 2018). Det visar sig i respondenternas svar att de som har kunskap och förståelsen av dess innebörd arbetar mer strukturerat utifrån SKA och verksamhetsplanen inom deras förskola. Sheridan & Williams (2018) beskriver hur förskolans undervisning organiseras och utförs i verksamheten:

Undervisningen i förskolan förutsätter att förskollärarna tar ansvar för den. Hög kvalitet i undervisningen kräver att förskollärarna har gedigna ämneskunskaper, didaktiska kunskaper och kunskap om olika undervisningsmetoder samt kan använda olika stöttningsstrategier och deltar i kontinuerlig kompetensutveckling (Sheridan & Williams 2018 s. 12)

Undervisningen ska uppfyllas av barnperspektiv och barns perspektiv då den ska vara meningsfull för barns bästa där förskolläraren bedriver en lyhörd verksamhet (Sheridan & Williams 2018 s.11). Detta kan vi även uppmärksamma i studien.

Miljöns betydelse

Utifrån intervjuerna framkom det att miljön har en mycket stor del i de bildskapande aktiviteterna på förskolan. Där respondenterna betonar vikten av att lärmiljön inspirerar och skapar lugna och trygga barn till att våga ta för sig och medvetet använda sin egna uppfattning av det pedagoger undervisar om. Genom att låta barn använda sig fritt av miljön runt omkring och väva samman det med materialet självständigt utan en pedagogs negativa påverkan. Det vill säga barn själva skall kritiskt granska och ges en möjlighet att förstå och förknippa materialets funktioner i sitt bildskapande. Miljöns betydelse enligt Linder (2016) beskrivs i litteraturen *Pedagogisk miljö i tanke och handling* med flera meriterade skribenter om miljöns samt materialets påverkan på barns lärande och utveckling:

Jag önskar att alla barn i förskolan ska ha en rik tillgång till miljö och material som ger dem möjligheter att utveckla sina lekar och utforska sin omvärld utifrån sina idéer och planer (Linder 2016, ss. 9–10).

Hon menar även på att det finns möjligheter och utmaningar inom förskolans verksamhet som bygger på huruvida pedagoger förstår dess betydelse och hur de använder den medvetet exempelvis genom rum i rummen. Hon är legitimerad förskollärare, ateljérista och teaterpedagog och genom den boken önskar hon att det skall inspirera och användas som ett verktyg för alla verksamma inom förskolor för att skapa ett sammanhang för alla i lärande miljöerna. Såsom Linder (2016) lyfter om materialets påverkan menar även samtliga pedagogerna under intervjun, att i fall material inte är tillräckligt tillgängligt för barn i ateljén eller i vissa fall obefintlig så kan det skapas ett hinder för kreativitetens flöde menar de. Hur kan det möjliggöra barns inflytande i valen av att på egen hand arbeta med olika material samtidigt som de begränsas när vuxna väljer att ta bort eller inte ha ett tillåtande förhållningssätt för att det skall kunna få utforska fritt. De upplever att det bidrar till få möjligheter och för många hinder för barn att utveckla materialkänedom ifall det inte får känna med alla sina sinnen i mötet med material, det ska vara estetiskt tilltalande för öga och kropp. Att inte ha tillgång till ett rum eller ateljé för skapande kan försvåra arbetet, det gör det svårt att ha material framme då ytan är begränsad, önskan om fler rum finns. Pedagogerna i studien beskriver även ett behov av tydligare och ett mer tillåtande förhållningssätt där de lyfter att rita och måla kan ta plats även i utemiljön som undervisning medans det samtidigt kan anses vara ett hinder då personalresurser inte är tillräckliga, ett kulturellt perspektiv där vårdnadshavare samt pedagoger uttrycker en rädsla för att de kan bli sjuka eller smutsiga:

“barn skall inte få kladda med vatten och färger ute i kalla vädret” Jenny.

Samtidigt som Tina beskriver om hur:

”Det blir svårt att hinna med att plocka fram materialet i skogen innan det är dags att gå tillbaka till förskolan för lunch och då låter man bli att göra det”.
Tina

Det bidrar till att en möjlighet kan bli ett hinder då det skapas oro för vårdnadshavare och osäkerhet hos pedagoger eller att den eviga tids aspekten av rutiner kan förhindra undervisning som enligt forskning är väl betydelsefullt för barns utveckling.

METODDISKUSSION

Att som pedagog leda, vara lyhörd och skapa meningsfulla aktiviteter utifrån barns intressen och att samtliga vuxna ger barnen dessa förutsättningar är ett medvetet bruk av den målstyrda processen som beskrivs i läroplanen. Vilket leder till att pedagogernas roll och förhållningsätt inom ämnet varierar utifrån deras egna intryck av bildskapande medans alla ska följa läroplanens riktlinjer trots att de används på olika sätt. Individuellt och i arbetslaget reflekteras det över barns behov att se möjligheter att uttrycka sig genom bild och skapande i olika former. Där vi ser att förskolans verksamheter strävar efter att utveckla om det så är självständigt lärande, samarbete mellan varandra och vuxna eller olika färdigheter med tekniker och material. Vi upplever att det blev en tydlig röd tråd i undersökningen där samtliga pedagoger beskriver bildskapande utifrån deras perspektiv. De verksamma pedagogerna som deltog i intervjun utifrån sina olika utbildningar, erfarenheter och syn på bildskapande och dess läroprocesser beskriver de positiva effekterna och utmaningarna som de upplever i förskolan. Där vi kan relatera till väsentlig litteratur som framkommit i vår studie. I vår frågeställning kan vi genom intervjuerna slutligen se att pedagogerna har ett sociokulturellt perspektiv i sin undervisning. Där de tar i beaktning att barn skall möta sin kreativitet och fantasi med olika uttryckssätt av att bildskapande har ett tydligt utrymme på olika nivåer i förskola. Det skall vara enligt pedagogerna roligt och spännande samt genom fantasin få uppleva olika sätt med material som barnen själva har inflytande över. Det vill säga att ha den teoretiska förståelsen är påtalande viktigt medans det även har en betydelse om du som pedagog är intresserad och trygg i ditt eget bildskapande. Således behövs de en förståelse av lekens roll i sitt sätt att uttrycka sig i bild och om de ytterligare estetiska läroprocesserna såsom musik, dans, och drama i vår vardag. Respondenterna och vi som intervjuade har samsyn i förskolans läroplan som beskriver dessa förutsättningar som en tydlig rödtråd i det dagliga pedagogiska arbetet med barn som samtliga

pedagoger är medvetna över i undersökningen. Eftersom studien innefattar huruvida pedagoger har förkunskap samt utbildning inom estetiska läroprocesser såsom bild. Vi upptäckte att det är av stor vikt och har betydelse av olika kompetenser för att påverka hur bild används som undervisning för barns utveckling och lärande. Studien redogör för att det kan visa sig vara intresset hos den enskilde pedagogen som påverkar valet av hur hen arbetar med teckningar och skapande med barn. För att utmana vidare och utveckla barns tankar om bild som pedagog och även arbetslaget, detta kan till exempel vara genom att delta i utställningar, besöka museer tillsammans med barnen eller samarbeta med kulturskolan samt stadsteatern och så vidare. Pedagogerna berättar om att bildskapandet finns i samtliga förskolor som målstyrd aktivitet medans det fria ritande och tecknandet har större utrymme. Även alla olikheter möts och skapar liknande bildskapande uttrycksätt i sociala samspelet med varandra, då barn kopierar och härmar varandra med sina kamrater utifrån pedagogernas intervjuvar. Detta kan vi se i vår studie där kamratkulturen och genren påverkar det barn ritar och tecknar. Respondenterna nämner om ett inkluderat barns perspektiv att introducera material i projekt skapas det tydligare möjligheter för att utveckla barns egna metoder, se och ge utbyte av fakta genom utmaningar som det får uppleva. Pedagogerna beskriver att de finns tillgång i förskolans verksamhet att ta del av gynnsamma stimulerande närmiljöer såsom exempelvis natur, skog, museum, konst och bibliotek som tyvärr inte utnyttjas fullt ut. Vilket vi kan relatera till som verksamma pedagoger. Samtliga deltagarna i studien har en positiv inställning på bildskapandets möjligheter för barn att samspeka, lära av varandra och utmanas i olika tekniker. Barn är bra på att utnyttja både miljön, material och relationer. Pedagogerna menar inte att de skall göra det i sin ensamhet utan det behövs en medforskande pedagog, för att bekräfta, lyfta och stödja barn i sina frågor. Allas olikheter kan ses som ett hinder medans också som en positiv styrka om den får utrymme i förskolans olika miljöer. Förskolan ska sträva efter att varje barn:

Utvecklar intresse för bilder, texter och olika medier samt sin förmåga att använda sig av, tolka och samtala om dessa och utvecklar sin skapande förmåga och sin förmåga att förmedla upplevelser, tankar och erfarenheter i många uttrycksformer som lek, bild, rörelse, sång och musik, dans och drama.
(Lpfö 98 2016, s.10)

Didaktiska konsekvenser och vidare forskning

Studien har fått oss som blivande förskollärare att reflektera över vilka skillnader och liknelser som är i dagens förskoleverksamheter. I läroplanen för förskolan (Lpfö 2018) framkommer det tydligt om att barn skall integreras i sitt lärande genom estetik. Respondenterna är överens om att barn som inte får möjligheten att arbeta både konkret och med sina sinnen kan de berövas av att utvecklas inom bild. Detta påtalar Klerfelt & Qvarsell (2012) att barn har ett behov av att uttrycka sig utifrån dem själva. Därav kan det medföra att barns möjligheter till att uttrycka sig förhindras och barns behov av detta medför att de berövas av att vara delaktiga och ha inflytande för att utveckla sina känslor, identitet, tankar och åsikter och så vidare. Vilket även styrks av (Änggård 2005, 2006) hon menar på att barn lär sig genom både i de fysiska och i de sociala relationerna om de hämmas av pedagogernas olikheter och okunskap. Det är variation i de yrkesmässiga titlarna och utbildningarna men med öppet kreativt förhållningssätt hos respondenterna. Samtliga uttrycker behoven av ytterligare kompetens utveckling inom estetiska läroprocesser som undervisningsform inom förskolan. De beskriver om att de skulle vara

kompetenshöjande för alla verksamma om de fick delta i workshops och föreläsningar om estetikens styrkor för att tydliggöra för barn om olika tillvägagångssätt i sitt utforskande. De anser att det kan vara ett sätt att höja förståelsen av hur, vad och varför bild är en betydelsefull aktivitet för barn i förskolan.

Vi upplever att det finns behov av att lärarutbildningen bör erbjuda mer relevant och mångsidig forskning inom bild i förskolan som undervisning utifrån konkreta mål. Vi anser att hur och vad bildskapande uttryck kan användas i utbildningen genom undervisning för barn. Det framkommer under intervjuerna huruvida bildskapande uppstår i mötet mellan individen, gruppen, miljön och materialet. Som i sin tur kan skapa förutsättningar för ett inkluderat lärande och utveckling hos dem som medverkar, både när de deltar aktivt och passivt där pedagoger intar en medforskande roll där de sätter ord på det barn skapar. Didaktiska konsekvenser kan uppstå om inte medvetenheten hos både den vuxne och barn finns, då krävs behov av tydliga och strukturerade möten i en inspirerande miljö. Som tidigare nämnts i forskningen och litteraturen samt att pedagogerna i studien beskriver detta under intervjun. Sammanfattningsvis styrks detta av Vygotskijs (1995, ss.15–45) teorier om att skapande förekommer i alla situationer och överallt. Han påtalar redan i tidig barndom att fantasin finns hos barn och är en del av deras utveckling och mognad. Detta sker genom samspel och i leken som även pedagogerna beskriver under intervjun.

I vårt sökande av nyare forskning och litteratur fann vi utbildning och undervisning i förskolan – omsorgsfullt och lekfullt stöd för lärande och utveckling av Christian Eidevald och Ingrid Engdahl (2019) som framhäver det perspektiv vi vill tillföra med denna studie. Att det är pedagogernas förhållningssätt och perspektiv som formar barn i deras utveckling.

Samt att få en tydligare förståelse av FN:s barnkonvention (2009) som skriver i artikel 31 om barns rättigheter till att få tillgång och möjlighet att delta i kulturella och konstnärliga aktiviteter då detta blir lag i Sverige 2020 samt används flitigt i de tio kompisböckerna av Linda Palm (2014). Vi vill lyfta äldre forskning såsom Änggård (2006) beskriver om bildskapande i tidig ålder och tydliggör behovet av att utforska hur både flickor och pojkar möter bildskapande på olika sätt och hur kommer det sig att pedagoger inte har det perspektivet. Då vi anser att det fortfarande är en viktig fråga. I vidare forskning kan vi enligt Hansson (2016, ss.112–115) se att genusrelaterade aktiviteter i förskolan har minskat genom att förskolans rum inom verksamheten ska vara alla till lags oavsett kön, alla ska få möjlighet att inkluderas i det som tidigare varit könsrelaterat. Såsom till exempel ett bygg rum ska vara till för både pojkar och flickor och dockvrån ska vara till för alla oavsett kön. Även enligt Eidevald & Engdahl (2018) lyfter betydelsefull granskning av vår syn på flickor och pojkar där vi som vuxna fokuserar på att se vad som är ett genusperspektiv. Detta gäller i alla sammanhang, ”omedvetet styr flickor mot aktiviteter som uppfattas som flickaktiga och pojkar mot aktiviteter som uppfattas som pojaktiga” (Eidevald & Engdahl 2018, s. 181). För att utvecklas som pedagog bör man kritiskt granska sig själv, hur man kan se genom bild hur både pojkar och flickor uppfattas i sitt bildskapande. Eidevald & Engdahl (2018, ss. 81–82)

poängterar omformuleringen om undervisningen i förskolans läroplan angående kön och genusperspektivet. Efter forskning om det traditionella synsättet har förskolan ansvaret för att synliggöra samt påvisa att det är de verksamma pedagogerna i förskolan som har yttersta ansvaret att inte skapa könsstereotyper. Då detta sker både omedvetet och medvetet i förskolan därav har Lpfö98 reviderats till:

”förskolan har ett ansvar för att motverka könsmonster som begränsar barns utveckling och lärande”

(Lpfö 2018, s. 7)

REFERENSER

Adu, J. & Kissiedu, K. (2017). Exploring childrens communication through art in the early years: The role of the teacher. *Journal of education and practice*, 35(8), ss. 34–42.

Bendroth, Karlsson, M. (red.) & Karlsson, Häikiö. T. (2017) *Bild, konst och medier för yngre barn – Kulturella redskap och pedagogiska perspektiv*. Uppl. 1:5 Lund: Studentlitteratur AB.

Burman, A. (red) (2014). *Konst och lärande - essäer om estetiska lärprocesser*. Södertörns studies in Higher Education: 3. Huddinge.

<http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:718031/FULLTEXT01.pdf> [2019-05-21]

Braxell, S. (2010). *Skapande barn – att arbeta med bild i förskolan*. Uppl. 1 Författaren och Lärarförbundets förlag.

Cutcher, A. & Boyd, W. (2018). Preschool children, painting and palimpsest: Collaboration as pedagogy, practice and learning. *International Journal of Art & Design Education*, 37(1), ss. 53–64.

<https://doi-org.lib.costello.pub.hb.se/10.1111/jade.12113> [2019-05-21]

Dimenäs, J. (red.) (2007). *Lära till lärare: att utveckla läraryrket – vetenskapligt förhållningssätt och vetenskaplig metodik*. 1. Uppl. Stockholm: Liber 1.

Doverborg, E. Pramling, N. & Pramling, Samuelsson, I. (2013). *Att undervisa barn i förskolan*. Uppl. 1:4 Stockholm: Liber AB

Dulama, E-M. Iovu, M-B. & Rus, A. (2012). The Study of drawing and painting abilities in preschool children. *Acta Didactica Napocensia*, v5 n3 ss.23–30.

<https://eric.ed.gov/?q=The+Study+of+drawing+and+painting+abilities+in+preschool+children.&id=EJ1054304D> [2019-05-21]

Dysthe, O. (2003). Sociokulturella teoriperspektiv på kunskap och lärande. I Dysthe, Olga (red.) (2003). *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.

Eidevald, C. & Engdahl, I. 2019 *Utbildning och undervisning I förskolan – omsorgsfullt och lekfullt stöd för lärande och utveckling*. Uppl. 1:2 Stockholm: Liber AB.

Einarsdottir, J. Dockett, S. & Perry, B. (2009). Making meaning: Childrens perspectives expressed through drawings. *Early Childhood Development and care*. Vol 179, iss 2: child - adult relationships. ss. 217–232.

<https://doi-org.lib.costello.pub.hb.se/10.1080/03004430802666999> [2019-05-21]

Fejes, A. & Thornberg, R. (red.) (2015). *Handbok i kvalitativ analys*. Uppl. 2:1 Stockholm: Liber.

Forsell, A. (2005). *Boken om pedagogerna*. Sundgren, G. (u.å) *John Dewey- Reform pedagog för vår tid?*. Liber AB Stockholm.

FN:s Barnkonventionen: om barnets rättigheter. (2009). Stockholm: UNICEF Sverige. <https://unicef.se/barnkonventionen> [2019-05-21]

Hanson, H. (2016). *Att ge form åt förskolans innehåll*. Lärarförlaget Stockholm.

Hermerén, G. (2011). *God forskningssed*. Stockholm: Vetenskapsrådet. https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forsknings-sed_VR_2017.pdf [2019-05-21]

Hjertström Lappalainen, J. (2014). Innan erfarenheten: estetiska lärprocesser i ljuset av John Deweys estetik. Se: Anders Burman (red.) *Konst och lärande: essäer om estetiska lärprocesser* (ss. 29–46). Huddinge: Södertörns högskola

Jenson, K. (2018). Learning through visual art. *Early childhood: Volume 5, Number 3. He Kupu The word*. Ss. 75–82 <https://www.hekupu.ac.nz/sites/default/files/2018-05/11%20Jenson.pdf> [2019-05-21]

Karlsson Häikiö, T. (2007). *Barns estetiska läroprocesser: atelierista i förskola och skola*. Diss. Göteborgs universitet. <https://gup.ub.gu.se/file/207079> [2019-05-21]

Kindler, A. (2010). Art in early childhood: *What can young children learn from" a/art activity*. International art in early childhood research journal, 2(1),1–14. http://artinearlychildhood.org/artec/images/article/ARTEC_2010_Research_Journal_1_Article_1.pdf [2019-05-21]

Klerfelt, A. & Qvarsell, B. (2012). *Kultur, estetik och barns rätt i pedagogiken*. 1. uppl. Malmö: Gleerups Utbildning AB.

Lantz, A (2013). *Intervju metodik*. Studentlitteratur AB, Lund.

Linder, L. (red.) (2014). *Pedagogisk miljö i tanke och handling*. Författarna och lärarförlaget: Stockholm.

Läroplan för förskolan. Reviderad 2016 [Elektronisk resurs]. (2018). Stockholm: Skolverket <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2442> [2019-05-21]

Läroplan för förskolan, Lpfö 18 [Elektronisk resurs]. (2018). Stockholm: Skolverket <http://www.skolverket.se/publikationer?id=4001> [2019-05-21]

Löfdahl, A. (2014). God forskningssed – regelverk och etiska förhållningsätt. I Löfdahl, Annika, Hjalmarsson, Maria & Franzén, Karin (red.). *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. Stockholm: Liber, ss. 32–43.

Löfstedt, M. (2018). Bildsamtal som stimulerar barns visuella lärande.
<https://forskoleforum.se/artiklar/bildsamtal-som-stimulerar-barns-visuella-larande>
www.forskoleforum.se [2019-05-21]

Nilsson, M. Lecusay, R. Alnervik, K. & Ferholt, B. (2018). Iscensättning av undervisning: Målrelationellt lärande i förskolan. *Norsk senter for barneforskning (Noseb)*, 2018. Vol. 36, nr 3–4, ss109–126.

<http://hj.diva-portal.org/smash/get/diva2:1270282/FULLTEXT01.pdf>
DOI: [10.5324/barn.v36i3-4.2900](https://doi.org/10.5324/barn.v36i3-4.2900) [2019-05-21]

Patel, R. & Davidson, B. (2011). *Forsknings-metodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: studentlitteratur.

Pramling Samuelsson, I. & Carlsson Asplund, M. (2003). *Det lekande lärande barnet: i en utvecklings pedagogisk teori*. Uppl. 1 Stockholm: Liber.

Sheridan, S. & Williams, P. (red) (2018) *Undervisning i förskolan: En kunskapsöversikt*. Skolverket.http://muep.mau.se/bitstream/handle/2043/24760/undervisning_i_forskolan.pdf?sequence=2 [2019-05-21]

Strandberg, L. (2006). Vygotskij i praktiken – *Bland plugghästar och fusklappar*. Uppl. 2:1 Stockholm: Norstedts akademiska förlag.

Sundgren, G (u.å.) *John Dewey reformpedagog för vår tid*. I Forsell, A. (2005). *Boken om pedagogerna*. 5. [rev. utök.] Uppl. 5:3 Stockholm: Liber, ss. 78–106.

Säljö, R. (2005.) *L. S. Vygotskij – forskare, pedagog och visionär*. I Forsell, A. *Boken om pedagogerna*. 5. [rev. utök.] Uppl. 5:3 Stockholm: Liber, ss. 101–131.

Säljö, R. (2014). *Lärande i praktiken - ett sociokulturellt perspektiv*. Uppl. 3 Studentlitteratur AB.

Thurén, T. (2004). *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Liber.

Trost, J. (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Uppl. 3. Lund: Studentlitteratur.

Vetenskapsrådet (2017). God forskningssed. Göteborg: Daidalos
https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1529480532631/Godforskningssed_VR_2017.pdf. [2019-05-21]

Vygotskij, Lev S. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Uppl. 1:4 Göteborg: Daidalos.

Änggård, E. (2005). *Bildskapande: en del av förskolebarns kamratkulturer*. (uppl.1) Diss. Linköping: University Studies in Arts and Science • nr 315. Linköping <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:20796/FULLTEXT01.pdf> [2019-05-21]

Änggård, E. (2006). *Barn skapar i bilder i förskolan*. Uppl. 1:13 Lund: Studentlitteratur.

BILAGOR

Bilaga 1

Intervjufrågor om bildskapande i förskolan.

1. Hur arbetar du med bildskapande i verksamheten?
 - a. Följdfråga: Är den styrd av dig som pedagog, fritt val för barnen eller både och?
 - b. När och i vilka situationer?

2. Ser du bildskapande som undervisningsform i förskolan?
 - a. På vilket sätt?
 - b. Vilken relation har du till estetiska läroprocesser?

3. Anser du att barn lär sig genom att skapa i bild? Utveckla i så fall hur, vad och varför?

4. Hur upplever du att ni i arbetslaget erbjuder olika uttrycksformer som utvecklar och stimulerar till lärande genom bildskapande?
 - a. Följdfråga: Har ni ett gemensamt förhållningssätt eller kan det skiljas åt?

5. På vilket sätt inkluderar du barnen i undervisningen genom bildskapande?
 - a. Följdfråga: Kan du uppleva att barn deltar utifrån sina egna erfarenheter? Eller med stöd av en kompis eller pedagog.

6. Vem bestämmer när bilden/teckningen är färdig? Du som pedagog eller barnet själv?
 - a. Följdfråga: Vad görs med den färdiga bilden?
 - b. Hur kan du som pedagog skapa en fortsatt nyfikenhet att arbeta vidare med aktiviteten?

7. Vilka vardagliga möjligheter kan du se i ert arbete med bildskapande?
 - a. Vilka hinder kan du se i den dagliga verksamheten?

8. Vad skulle du vilja tillföra inom bildskapande i er verksamhet?

9. Övriga kommentarer du vill dela med dig.

Bilaga 2

Samtyckesblankett

Respondentens namn:

Yrkestitel:

Antal år inom yrket:

Ålder på barngrupp:

Jag samtycker till att delta i intervjun

Ja

Nej

Respondentens underskrift

Ort och datum

Informationsbrev till pedagogerna

Hej!

Vi heter Liselott Arrhenius och Katja Leverette och vi studerar till förskollärare för pedagogiskt verksamma vid högskolan i Borås. Vi har kommit så långt på vår utbildning att det nu är dags för oss att skriva vårt examensarbete som är en del av kursen i 11FB75. Vi ska skriva om Bildskapande som undervisning i förskolan och vårt syfte är att undersöka på vilket sätt pedagogerna i förskolan utformar gynnsamma förutsättningar för bildskapande med barnen i undervisningen? Samt hur ni arbetar med bildskapande utifrån Läroplanens mål. Vi vill därför intervjua dig som pedagog och få din syn inom ämnet bildskapande. Det är frivilligt att delta och du kan när som helst avsäga dig ditt uppdrag att delta i intervjun. Du som pedagog kommer att ställa upp anonymt och den information du lämnar används enbart i vårt examensarbete, det vill säga att varken ditt namn eller förskolans namn kommer att användas i vår undersökning. Om det önskas så kommer ni att få tillgång till vårt resultat av undersökningen. Det medföljer en samtyckesblankett med detta informationsbrev, där vi ber om ditt samtycke att delta i intervjun. Vi önskar att det fylls i senast.....

Dyker det upp några frågor eller andra funderingar kring vår studie går det bra att antingen ringa eller maila någon av oss:

Liselott Arrhenius Tel:

Katja Leverette Tel:

Vill ni kontakta vår handledare:

Gunilla Fihn mailadress:

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se